

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Andra kammaren. Nr 47.

Tisdagen den 20 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande maj.

§ 2.

Upplästes ett till kammaren inkommet så lydande sjukbetyg:

Att ledamoten av Riksdagens Andra kammare herr Johan Forssell lider av gallstenskolik, så att han tillsvidare ej kan deltaga i förhandlingarna, intygas härmed.

Stockholm 19 maj 1913.

Gotthold Arbman,  
leg. läkare.

§ 3.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Hans excellens herr statsministern Staaff, som anförde: *Svar å interpellation.*

Ledamoten av denna kammare, herr Starbäck, har till mig riktat följande spörsmål:

1) Är det regeringens avsikt, att omedelbart igångsätta den utredning, varom i Riksdagens skrivelse 1912 numro 271 hemställes?

2) Är det regeringens avsikt, att låta denna utredning omfatta åboar och med dem mer eller mindre likställda lägenhetsinnehavare å såväl rekognitionshemman, som å under bruk skatteköpta hemman?; och

3) Är det regeringens avsikt, att, i händelse utredningen skulle visa, att, även en sådan utväg vore nödvändig för att för åbor, som av ena eller andra anledningen tvingats att lämna sina lägenheter eller i en framtid kunde därtill tvingas, möjliggöra

*Andra kammarens protokoll 1913. Nr 47.*

*Svar å interpellation.* bildandet av nya egna hem, tillse, att sådan möjlighet under betryggande förhållanden bereddes dem å för ändamålet lämpliga kronodomäner?  
(Forts.)

#### Första frågan.

Såsom interpellanten erinrat har Riksdagen förlidet år på lagutskottets, i anledning av motion av herr Lindhagen m. fl., gjorda hemställan i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning rörande antalet och beskaffenheten av de å rekognitionsskogshemman befintliga lägenheter jämte de villkor, å vilka dessa innehavas, ävensom i vad mån och på vad sätt innehavarna av dylika lägenheter må kunna tryggas i besittningsrätten till desamma, samt för Riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning må kunna föranleda. Denna skrivelse avser sålunda endast lägenhetshavare å rekognitionsskogshemman.

Denna skrivelse överlämnades den 6 juni 1912 till kammarkollegium för yttrande; och har därefter Kungl. Maj:t på given anledning genom nådigt brev den 20 december 1912 anbefallt kollegium att skyndsammast möjligt inkomma med förslag till det sätt, varpå utredningen i detta jämte andra hos kollegium föreliggande ärenden rörande den s. k. åborätsfrågan lämpligast och med minsta tidsutdräkt skulle kunna anordnas.

Med anledning härav har kammarkollegium i skrivelse den 8 januari 1913 — vilken emellertid först den 25 därpåföljande februari inkom till Kungl. Maj:t — meddelat, att kollegium ansåge den i Riksdagens ifrågavarande skrivelse begärda utredning, varvid till stor del sådana synpunkter komme i betraktande, som vore främmande för kollegii verksamhetsområde, icke lämpligen böra — i motsats mot vad som tillstyrktes beträffande en liknande utredning, vartill jag nedan återkommer — därest Kungl. Maj:t överhuvud funne anledning anbefalla dess verkställande, utföras genom kollegium, utan tillstyrker kollegium, att den överlämnas åt en kommitté eller en kommission.

Det är regeringens avsikt att snarast möjligt sörja för att den sålunda föreslagna utredningen blir igångsatt och med all skyndsamhet bedriven.

#### Andra frågan.

Med anledning av interpellantens under 2) gjorda fråga, om det är regeringens avsikt att låta utredningen omfatta åboar och lägenhetshavare icke blott å rekognitionsskogshemman, utan även å under bruk skatteköpta hemman, får jag erinra, att under förlidet års riksdag, efter motion av herrar C. G. Ekman och Ericsson i Vallsta, jordbruksutskottet hemställde, att Riksdagen

mätte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande såväl de på rekognitionsskogshemman som de *under bruk skatteköpta hemman* befintliga och *förutvarande* åbors rättigheter samt för Riksdagen framlägga de förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda. Denna hemställan bifölls av Andra kammaren, men avslogs av den första.

Beträffande denna fråga — som även avsågs i regeringens förutnämnda uppdrag till kammarkollegium den 20 december 1912 och vilken redan dessförinnan, i anledning av särskilda av herr Lindhagen m. fl. enskilda personer hos Kungl. Maj:t gjorda och av Kungl. Maj:t för yttrande till kollegium överlämnade framställningar, var föremål för dess behandling — anför kollegium i förutnämnda den 25 sistlidne februari till Kungl. Maj:t inkomna utlåtande, att i syfte att till kronan återvinna under bruk skatteköpta hemman och torp, varå åbo funnits, under nästlidet år ett antal rättegångar anhängiggjorts av kollegii advokatfiskalsämbete, och att flere sådana torde komma att under den närmaste tiden anhängiggöras. Då dessa frågor således på det närmaste beröra kollegii och dess advokatfiskals ämbetsverksamhet, anser kollegium utredningen i nämnda del böra överlämnas till kollegium. Vidare yttrar kollegium, att, då frågan om den rätt, som må tillkomma åbor å de under bruk skatteköpta hemman och om de åtgärder, som må böra vidtagas för tillgodoseende av denna rätt, är intimt sammanbunden med den rätt kronan må äga till samma hemman, syntes övervägande skäl tala för att åborätsutredningen till denna del överlämnades till den, som får sig anförtrott att verkställa utredning angående kronans sagda rätt, det vill säga enligt kollegii förslag kollegium.

Upplyningsvis kan jag meddela, att kammarkollegium den 25 januari 1913 erhållit Kungl. Maj:ts i högsta domstolen meddelade uppdrag att i anledning av en där anhängig rättegång, verkställa utredning i hithörande ämne, vilken utredning, delvis av principiell innebörd, för närvarande pågår inom kollegium.

Det är givetvis regeringens avsikt att snarast föranstalta även om den nu åsyftade utredningen.

Huruvida utredningen i denna del kommer att i enlighet med kammarkollegii hemställan överlämnas till kollegium eller — vilket även kunde hava vissa skäl för sig — sättas i närmare samband med utredningen rörande åbor å rekognitionsskogshemman, därom är jag nu icke i tillfälle att avgiva någon bestämd förklaring. — Emellertid är det, vare sig fråga är om det ena eller andra slaget av hemman, naturligen av vikt, att hänsyn tages icke blott till fall, där lägenheter, som här avses, ännu äro kvar i åbons besittning, utan även till fall, där åbon med eller utan skäl gått sin rätt förlustig, och därmed är jag inne på det

Svar å interpellation.

(Forts.)

tredje

av de av interpellanten framställda spörsmålen, nämligen, om det är regeringens avsikt, att, i händelse utredningen skulle visa att även en sådan utväg vore nödvändig för att för åbor, som av ena eller andra anledningen tvingats att lämna sina lägenheter eller i en framtid kunde därtill tvingas, möjliggöra bildandet av nya egna hem, tillse, att sådan möjlighet under betryggande förhållanden bereddes dem å för ändamålet lämpliga kronodomäner?

Det har framhållits, att en viss olikhet förefinnes mellan de åbor eller deras rättsägare, vilka sitta eller suttit å rekognitionsskogshemman, och dem, vilka hava eller hava haft sina lägenheter å under bruk skatteköpta hemman. Denna olikhet har ansetts bero — bortsett från den mindre eller större svårigheten för kronan att under den ena eller andra förutsättningen på rättslig väg återvinna hemmanet i fråga om rekognitionsskogshemman har som bekant av särskild anledning någon sådan möjlighet ansetts ej alls vara för handen) — på den olika ställning, som åbon i de olika fallen intager eller intagit. Medan vid rekognitionsskogshemmanens försäljning till skatte förbehåll ej gjordes om rätt för innehavaren av lägenheter av ifrågavarande beskaffenhet att å dem kvarsitta, lära däremot förbehåll i sådant avseende i regel förekomma i skatteköpebrevet angående under bruk skatteköpta hemman. Härav skulle, har man ansett, beträffande *företvarande åbor å rekognitionsskogshemman* bliva en följd *dels* att möjlighet för dem eller deras rättsägare att på rättslig väg återvinna den förlorade åborätten i regel ej förefinnes, *dels ock* att hela den brydsamma ställning, vari dessa åbor kommit, vore kronans skuld, i den mån kronan ej iakttagit åbons rätt i skatteköpebrevet. Då det gällde, att komma dessa illa ställda förra åbor eller deras rättsinnehavare till hjälp, skulle alltså kronan hava särskilda skyldigheter *beträffande företvarande åbor å under bruk skatteköpta hemman*, däremot, vid vilkas skatteförsäljning förbehåll som nyss nämnts från kronans sida i regel gjorts, skulle av denna anledning dessa vara bättre ställda med hänsyn till möjligheten att återvinna den rätt, de utan skäl kunna hava förlorat, varjämte även deras anspråk skulle vara mindre gent emot det allmänna, om från dess sida ingenting uraktlåtits i omförmälda avseende mot åborättens innehavare.

Såsom förut vid dessa ärendens behandling blivt erinrat och nu även framhålles av interpellanten, lär man emellertid vid fråga om åtgärder i nu avsett hänseende ej böra fästa sig ensamt vid statens skyldigheter, utan lära väl statsmakterna böra kunna träda hjälpande emellan, även om enbart *billigheten* så kräver.

*En* utväg kan härvid vara den af interpellanten anvisade —

kronodomäners upplåtande till egna hem åt ifrågavarande åbor eller deras rättsägare. Andra åtgärder kunna måhända även tänkas. Att söka bilda sig en bestämd åsikt om vilken eller vilka utvägar som tilläventyrs böra väljas torde svårigen vara möjligt förr än något resultat föreligger av de nämnda utredningarna, av vilka i varje händelse skulle framgå de närmare omständigheter, vilka man i olika fall hade att beakta i omfördälda och andra avseenden.

*Svar å interpellation.*  
(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Jag ber att till h. ex. herr statsministern få framföra mitt värdsamma tack för det svar han givit på mina olika frågor.

Jag vill vid detta tillfälle icke inlåta mig på någon utläggning av spörsmålet, som ju i och för sig är ganska komplicerat, utan måste anse h. exc. herr statsministerns svar tillfredsställande, för såvitt som det satts i utsikt en omedelbar utredning, omfattande båda de grupper av åbor jag i min interpellation berört, och det dessutom också medgivits, att man bör hava uppmärksamheten riktad på den väg, som jag velat anvisa för kompensation åt dessa människor i den händelse de skulle förlora det som de själva anse vara sin rätt.

Jag tillåter mig endast med avseende å denna utredning hemställa till h. exc. herr statsministern huruvida det vid igångsättandet av denna utredning icke bör tagas i övervägande att låta inflytande på utredningens sammansättning komma till stånd från de håll, som denna utredning särskilt avser, för att på så sätt åbornas önskemål i frågan må såvitt möjligt komma till sin rätt.

Vidare tillåter jag mig här fästa kammarens uppmärksamhet på, att bland redan bordlagda ärenden har från jordbruksutskottet ett betänkande ingått, som avser en av herr Karlsson i Fjäl m. fl. väckt motion beträffande dessa åbors intressen, och det torde alltså bliva tillfälle att återkomma till frågan.

Herr Lindhagen: Den av herr Starbäck väckta interpellationen rör sig särskilt om åborna på vissa kronans f. d. egendomar. Jag hade tänkt att komplettera denna interpellation med en annan, som skulle avse den mark i allmänhet, på vilken dessa åbor för närvarande bo, men de myckna riksdagsgöromålen och det hopade arbetet i Riksdagen i allmänhet har gjort, att det knappast varit rådligt eller möjligt för mig att besvara kammaren med denna sak också.

Jag skall emellertid be att få fästa regeringens uppmärksamhet på, att det, som kan göras för dessa åbor, har mycket

intimt samband med det, som kan göras med hänsyn till hela den mark, på vilken åborna bo. Jag medger, att i den mån staten kan, särskilt för åbor på rekognitionsskogshemman, avhjälpa det missförstånd, som där ägt rum, i det att staten icke, då den avhände sig skogarna, tillförsäkrade åborna rätt att sitta kvar på sin jord, bör det missförståndet av statsmakterna genom särskild lag avhjälpas. Men i övrigt blir det nog som sagt nödvändigt se saken vidare, och nu har kammarkollegiet ju avgivit svar på de petitioner, som i dessa frågor i allmänhet ingivits till Kungl. Maj:t, och däribland även den, vari jag särskilt hade framfört Andra kammarens åren 1908, 1909 och 1910 i ärendet fattade beslut. Nu finner man, att kammarkollegiet ställt sig mycket hjälplöst inför detta och i själva verket ger hela spelet förlorat. Men jag ber, att regeringen icke måtte förhastna sig i denna sak, utan tänka något över densamma, så att icke detta kammarkollegii ord blir det sista ordet i denna ofantligt viktiga sak.

De kronoegendomar, som här beröras, äro först de här under bruk skatteköpta *åbohemmanen*, om vilka det här talats. Där pågår på sätt och vis en utredning, och jag skall icke vidare inlåta mig därpå.

De andra äro själva *rekognitionsskogarna*. Om man nu skall tänka efter, vad staten kan och bör göra, så är det därvid tre omständigheter att taga i betraktande. Den ena är, att staten har den moraliska rättsgrunden, ty när staten skänkt skogarna för att uppehålla vissa näringar, vissa bruksrörelser och dessa näringar nedlagts, ligger det i sakens natur inför en oförvillad rättsuppfattning, att dessa skogar borde återgå till staten. Nu ha de emellertid behandlats som privata tillhörigheter, och därvid föreligga för det andra de bekanta prejudikaten av år 1897, varigenom efter stämning av kronan dess talan om att få tillbaka dylika skogar i vissa fall ogillades av domstolarna, en nedslående följd av den formella rättskipningen vid våra domstolar i allmänhet. Nu har kammarkollegiet också särskilt fäst sig vid detta och menat, att allt slags vidare utredning om rekognitionsskogarna är ändamålslös. Det är kammarkollegii sista ord. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att dessa processer bilda prejudikat endast i fråga om de skogar, som domarna rörde. Men det finnes en hel mängd eller åtminstone särdeles många sådana rekognitionsskogar, om vilka ingen process ännu varit, och där det finnes möjlighet att upptaga ny process, och då ställer sig frågan så: bör detta ske mot 1897 års prejudikat eller ej? Ja, så upprepar jag, har staten den moraliska rätten och skulle också genom skogarnes återvinnande på domstolsväg på det verkningsfullaste sätt vinna syftet att betrygga de åbors besittningsrätt, som bo på dessa skogar. Därtill kommer också, att 1897 års prejudikat tillkom under en stämning, då dessa frågor

voro fullkomligt främmande för folket och rättsskipningen. Kronans talan fördes ytterligt lamt, efter vad man kan inhämta av rättegångshandlingarna. Och sedermera ha så många nya omständigheter framkommit till bestyrkande av kronans rätt, att jag tror, det icke är försvarligt av statsmakterna att på grund av nyssnämnda prejudikat icke söka få till stånd en ny prövning beträffande de skogar, där prejudikat ännu icke föreligger. För det tredje har genom regeringsrättens förra året givna utslag om Tunabergs allmänning fastslagits att alla tidigare beslut, varigenom rekognitionsskogar fått skattelösas för ett obetydligt belopp, varit olagliga. Detta skärper också högeligen statens befogethet att ingripa.

Så ha vi *de s. k. stockfångstprivilegierna*. De ha nu blivit avlösta och försvunnit ur världen, dels genom att kronan bortskänkt en hel del hemman såsom vederlag för dem, och dels genom att avverkningsrättsinnehavarna fått uttaga en massa skog för att tillgodogöra sig sin stockfångsts kapitalvärde och i det fallet återgå skogarna till kronan igen. Nu har också begärts en utredning om detta. Det är ju så, att man vet — och det finnes även papper i domänstyrelsen på det — att detta vederlag ofta var så oerhört stort, att det icke var någon mätta på det-samma. En skogsfångst värd 100,000 kronor i kapitalvärde med hänsyn till de privilegierade trädens antal och värde fick privilegieinnehavaren avstå ifrån för ett vederlag värt mer än  $2\frac{1}{2}$  million kronor. När hemman lämnades som vederlag skedde detta lika rikligt. Nu säger kammarkollegium, att det visserligen kan vara av intresse att få en utredning om detta. Men det är troligen lönlöst, ty lagfart har meddelats, och kronan kan icke göra någonting därät. Nu är det i alla fall fråga huruvida det kan sägas vara utan nytta att göra en utredning, om huru det gått till i gamla tider. Det har ju för det första kulturhistoriskt intresse, men för vår tid har det även ett praktiskt ekonomiskt intresse, att man verkligen får en sådan undersökning för att komma under fund med, om icke här och var kronan ännu har möjlighet att på juridisk väg vinna något, och för övrigt också möjligen kunna överväga, om icke så stora orättvisor begåtts och onödiga donationer gjorts, att de kunde på något sätt synas i sömmarna, om än naturligen med nödig varsamhet.

Vidare avsåg petitionen *jordprivilegierna i Norrbotten*. Det är en outredd sak, och man vet icke riktigt vart dessa skogar tagit vägen, som kronan skänkt bort. Kammarkollegium ställer sig tveksamt. Men man bör väl dock ändå undersöka saken. Jag kommer ihåg, att när lagutskottet som sakkunnig tillkallade kammarrådet Björkman, som tyvärr till obotlig skada för dessa frågor icke längre finnes till, så framhöll han också, att han hade den bestämda känslan av, att här var ett rikligt fält för fruktbara uppdraganden.

Slutligen berörer petitionen *s. k. bortslumpade kronomarker*. Det svarar nu kammarkollegium på, att kollegium icke vet, vad som menas med de bortslumpade kronomarkerna. Själv har jag fått under resor kännedom om åtskilligt, som kan räknas hit. Det finnes emellertid också ett kammarkollegii utlåtande av december 1911, tror jag, som återropades av lagutskottet, då lagutskottet år 1912 behandlade förslaget om suspension av den 20-åriga hävdelagen. I det utlåtandet åter vet kammarkollegium, vad som menas med bortslumpade kronomarker. Vid det tillfället var kammarrådet Björkman med, men han finnes som sagt icke mera. Då återropades bland annat som exempel just på bortslumpade kronomarker, att man vid skattelösen av rekognitionsskogarna tappade bort en hel del skogsmarker. Vart dessa skogsmarker tagit vägen sedan, vet man icke. Det är möjligt, att de på något sätt lagfarits. Men kammarkollegium trodde, att det här kunde finnas högst värdefulla marker för kronan att tillvarata. Jag skall be regeringen i den punkten benäget läsa kammarkollegii utlåtande av år 1911 och efter den läsningen lämna kammarkollegii sista utlåtande utan avseende.

#### § 4.

*Scar å interpellation.*

Hans excellens herr statsministern Staaff, som härefter på begäran ånyo erhöll ordet, anförde: Herr talman! Till mig har ledamoten av denna kammare herr Lindhagen framställt följande spörsmål:

1) Anser regeringen att ordensväsendet är ägnat att hos landets ämbetsmän och övriga framskjutna medborgare främja demokratiskt sinnelag och verkliga karaktärsegenskaper eller håller ej regeringen, i likhet med 1912 års Andra kammare, snarare före, att omförmälda vid sidan av grundlagarna uppkomna institution bör väsentligen avskaffas, och kan något intresse från regeringens sida påräknas för denna angelägenhet?

2) Anser regeringen att de civila ämbetsmännens paraduniformer, vilka varken behövas eller brukas i och för tjänsten, äro av några förnuftiga förhållanden påkallade eller håller icke regeringen, i likhet med 1908 års riksdag, snarare före att det vid sidan av grundlagarna och lönereglerna uppvuxna bruket av dylika uniformer må kunna avskaffas, och kan det emotses, att det skarpa klander herr statsministern vid 1910 års remissdebatt riktade mot den dåvarande regeringen för dess beslut över förenämnda riksdags framställning i ämnet skall taga gestalt i ett verkningsfullt intresse för saken hos den nuvarande regeringen?

Beträffande det förra av dessa spörsmål, tillåter jag mig anföra följande.

De nuvarande *s. k. svenska riddareordnarna* leda som be-



kant — med undantag av Karl XIII:s orden — sitt ursprung från 1700-talet, serafimer-, svärds- och nordstjärneordnarna från 1748 och vasaorden från 1772. På framställning av rikets ständers sekreta utskott (vilket såsom skäl bland annat framhöll de utländska ordnarnas för stora lockelse för svenska män) utfärdades den 23 febr. 1748 ordensstatuter, enligt vilka riddare skulle utnännas genom slutna omröstning i rådet, varvid Konungen ägde 2 röster. Redan i 1751 års nya statuter ändrades emellertid formen för utnämmandet, så att denna befogenhet tillades i stället för rådet Konungen i ordenskapitel, så sammansatt som statuterna närmare angiva. Sedermera har alltjämt rättigheten att utnämna riddare utövats av Konungen ensam och ej Konungen i statsrådet; något uttalande *härutinnan* finnes emellertid ej i någon av våra grundlagar. I svensk grundlag omnämnes riddare- eller ordensväsendet endast i 39 § regeringsformen på tal om, vilka befogenheter, som ej få utövas av regent under Konungens utrikes resa (eller sjukdom 41 §). Det heter nämligen där, att regent ej äger »adligt stånd och värdighet förläna eller till grevligt och friherrligt stånd upphöja eller *riddarevärdighet* utdela».

*Svar å interpellation.*  
(Forts.)

Med vad jag nu anfört har jag velat visa, att, när interpellanten förmenat, att ordensinstitutionen i Sverige uppkommit vid sidan av grundlagarna, detta knappast är riktigt, då den ju genom uttryckligt uttalande i 1809 års regeringsform förutsättes såsom befintlig, i det att nämligen som sagt för ett visst fall en föreskrift gives, att ordensvärdighet *icke får utdelas*.

Anmärkas må emellertid, att enligt gammal hävd Konungen i statsrådet utdelar en del medaljer, som ej hava något med riddareväsendet att skaffa. Dessa hava ofta karaktären av ett samhällens och offentlighetens erkännande av en viss behjärtad handling.

Ordensväsendet existerar som bekant i alla europeiska länder med undantag av Schweiz och Portugal; i det sistnämnda landet avskaffades det i samband med införandet av det republikanska statsskicket. Av utomeuropeiska länder förekommer det även i flera republiker, dock ej i Nordamerikas förenta stater. I de främmande länder, där ordensväsendet förekommer, utdelas också oftast ordnar i samma utsträckning som hos oss och understundom i större. I England tilldelas ordnar i mycket mindre skala än i andra länder, men däremot i så mycket större utsträckning vissa medaljer; ordnar bäras dock där endast rent undantagsvis till civil dräkt. Franska republikens regering har i sin hand att utdela förutom hederslegionens fem grader icke mindre än ett fyrtiotal ordnar och medaljer.

Efter dessa erinringar skall jag nu övergå till att redogöra för de grunder, efter vilka svenska ordnar pläga utdelas.

Beträffande ordensutmärkelser till landets egna medborgare

*Svar å interpellation.* — kan jag fatta mig kort. Det är ju allmänt bekant, att ämbetsmän, civila och militära, hos oss i allmänhet erhålla ordnar enligt vissa regler allt efter ämbetsställning och ämbetsålder.

(Forts.)

Vad öfriga medborgare angår, finnas icke några sådana regler. Skall man bilda sig ett omdöme om ordensväsendets olika sidor, bör man emellertid bland de mångskiftande anledningarna till ordensutmärkelser icke förbise den, som ligger i uti handling ådagalagt intresse för ett eller annat allmänt ändamål — exempelvis vetenskapliga företag av kostsam natur, kongresser o. s. v., liksom även fromma stiftelser.

Något vidlyftigare skall jag redogöra för utdelningen av svenska ordnar till utlänningar — detta särskilt därför att jag trott mig finna, att denna sida av ämnet, vilken likväl, såsom jag senare skall få tillfälle understryka, nog är den utan jämförelse mera viktiga av dem, vilka ivra för ordensväsendets avskaffande, icke rönt mycken uppmärksamhet. På sätt var och en kan av statskalendern inhämta, tilldelas ordnar åt främmande länders medborgare i ganska rikt mått — vissa ordens kategorier upptaga till och med flera utlänningar än svenskar. Det kan då vara av intresse att göra sig reda för vilka grunder, som tillämpas vid dessa omfattande förlänningar. I sådant syfte har jag förskaffat mig kännedom om de anteckningar, som förts vid två tillfällen under innevarande år, då ordnar i stort antal tilldelats utlänningar, nämligen den 2 januari och den 10 mars. Dessa anteckningar upptaga för varje utnämning orsaken till densamma, och med ledning härav får man således en god bild av vilka synpunkter, som göra sig gällande vid dessa utnämningar.

Begynner jag då med den 2 januari, finner jag, att av då verkställda ordensutnämningar några utgjorde tacksamhetsbevis för ceremoniella tjänster. Så hade vår envoyé i Berlin officiellt bevistat en begravning vid ett av de tyska hoven och vid detta tillfälle uppvaktats av en tysk officer, som därför erhöi den orden. Representationen vid kejsarens av Japan begravning föranledde ett par ordensutmärkelser. En liknande anledning i Belgien föranledde även en utnämning.

Vidare förekomma två ordensutmärkelser till olönade konsulter. Våra olönade konsulter och generalkonsulter i främmande land, uppgående till ett antal av öfver 500, pläga efter en tids tjänstgöring eller vid avgång erhålla ordensutmärkelse som ett tacksamhetsbevis.

En annan kategori är den, som utgöres av utlänningar, vilka vid flera tillfällen tillhandagått våra beskickningar i utlandet — och därigenom även svenska staten eller åtskilliga av dess medborgare — med värdefulla tjänster. Av sådan anledning dekoreras vid det nu ifrågakommande tillfället sekreteraren hos den japanske utrikesministern ävensom en argentinsk ämbetsman.

Som bekant, förekommer det ofta, att våra officerare för

studier av främmande länders försvarsväsenden vistas utomlands. *Svar å interpellation.*  
 Det tillmötesgående, som därvid visas dem, plägar föranleda tack-samhetsbevis i form af ordnar. Den 2 januari erhöll sålunda en dansk överste, som gått en utkommenderad svensk överste till handa, en orden. Vår militärattachés beivrande av de danska fälttjänstövningarna var orsak till en dansk kaptens dekorerande. Två belgiska militärer dekorerades med anledning av en svensk kaptens studier i Belgien, en annan svensk kaptens studieresa till Tyskland medförde dekorerande av en tysk militär, svenska militärers närvaro vid de franska höstmanövrerna föranledde ordensutdelning till tre franska militärer. Den vänlighet, varmed skeppsgosseavdelningen mottogs vid sitt besök i Riga, föranledde en ordensutmärkelse till en rysk officer och utdelning av medaljer till fem ryska maskinister. En svensk marinofficers studier å olika ställen i Tyskland föranledde ordensutmärkelser till några tyska marinofficerare, visad gästfrihet vid Oscar II:s besök i Stettin ordensutmärkelser till denna stads överborgmästare och borgmästare.

Men utom de nu nämnda ordensförläningarna ägde ifrå-gavarande dag den 2 januari en stor mängd andra av de mest olikartade anledningar rum.

Så finner man en tysk bokförläggare dekorerad på grund av ådagalagt intresse för svensk litteratur, en dansk apotekare för tjänster, bevisade svenska apotekare, en österrikisk-ungersk konsul för gåvor till kungl. biblioteket, generaldirektören för norska statsbanorna för samarbete med svenska statsbanorna, en norsk kaptan för tillmötesgående mot svenskar i Narvik, en tysk ämbetsman för förtjänster om färjleden Trälleborg—Sassnitz, en annan tysk ämbetsman för förtjänster om en annan trafikfråga, två handlande i Brasilien för förtjänster om hemskaflandet av nödlidande emigranter från Brasilien, en argentinare för förtjänster om svenska sektionen vid en konstutställning i Buenos Ayres och en fransman för liknande förtjänster, en argentinsk ingenjör för tjänster mot den svenska hjälpföreningen i Buenos Ayres, en österrikisk-ungersk ämbetsman och en direktör för handels-museet i Wien för tjänster vid generaldirektörens i kommers-kollegium resa för studium av handelsärendens administrativa handläggning, en dansk professor, som anlåtats såsom sakkunnig i fråga om en svensk ämbetstillsättning, en tysk ämbetsman för hjälp åt departementalkommittén, en tysk professor för väl-villig hjälp åt en svensk docent vid dennes studieresa, en annan tysk professor, rektor vid veterinärhögskolan i Berlin, för tjänster mot svenska studerande vid samma högskola, tyske residenten i en afrikansk besittning för tjänster åt en svensk vetenskaplig expedition, en fransk diplomat i Teheran för vård om svenska intressen i Persien och särskild välvilja mot de svenska gendarmeri-officerarne därstädes.

*Svar å interpellation.*  
(Forts.)

Övergår jag så till ordensutdelningen den 10 mars — det andra av de utav mig exempelvis valda tillfällena — finna vi, att även då ett avsevärt antal utlänningar erhöilo ordensutmärkelser. Den gången förekommo blott tre ordensförlänningar av mera ceremoniella skäl. Några utmärkelser på grund av militära studieresor förekommo alls icke. Däremot blevo en tysk och en österrikisk ämbetsman dekorerade för upprepat tillmötesgående mot våra beskickningar i Berlin, resp. Wien.

I övrigt förekom följande. Den bekanta, med anledning av Malmslättsolyckan tillsatta järnvägscommissionen hade gjort en studieresa i Preussen och därunder rönt mycket tillmötesgående, vilket föranledde ordensutmärkelser till fem preusiska järnvägsämbetsmän. En preusisk ämbetsman erhöil en utmärkelse för förtjänster om svenska lantmäteriväsendet, en dansk medborgare för förtjänster om svensk industri, en dansk amtsveiinspektor för tillmötesgående vid vägkommissionens studiebesök i Danmark, två danska köpmän och en dansk premiärlöjtnant på grund av visad välvilja vid jubileumsskyttetävlingen i Köpenhamn, en rysk medborgare för förtjänster om den svenska hydrografisk-biologiska kommissionen, en fransk medborgare för förtjänster om svensk järnexport, en framstående svensk-amerikan, en borgmästare i en amerikansk stad för främjande av svensk export — denna anledning till ordensutmärkelse åt utlänning lär för övrigt allt oftare förekomma — en professor i Jerusalem, tillika svensk generalkonsul därstädes, för förtjänster om svenska Jerusalemsföreningen, en egendomsägare och en läkare i Bolivia för förtjänster om Nordenskiöld's vetenskapliga expedition till Bolivia 1908—1909.

Efter att sålunda hava redogjort summariskt för ordensutdelningarna inom landet och mera utförligt för ordensförlänningarna till utlänningar, skall jag nu upptaga till besvarande det av interpellanten framställda spörsmaål i denna del, vilket i själva verket innesluter två olika frågor. Först begär nämligen interpellanten att få veta, huruvida regeringen anser, »att ordensväsendet är ägnat att hos landets ämbetsmän och övriga framskjutna medborgare främja demokratiskt sinnelag och verkliga karaktärssegenskaper». Det förefaller självklart, att, såsom denna fråga blivit formulerad, den givetvis av var och en, till vilken den riktades, måste besvaras med nej. Ingen har väl någonsin ens ifrågasatt, att ordensväsendet skulle vara särskilt ägnat att främja demokratiskt sinnelag och verkliga karaktärssegenskaper. Då interpellanten i det andra ledet av spörsmaålet önskar veta, huruvida regeringen håller före, att ordensinstitutionen bör väsentligen avskaffas och huruvida något intresse kan från regeringens sida påräknas för denna angelägenhet, skulle det således vara lätt att svara härpå, ifall man, såsom interpellanten också synes ha gjort, utgår från att allt, som icke särskilt främjar demokratiskt sinnelag och verkliga karaktärssegenskaper, bör avskaffas. Men

saken är nog ej fullt så enkel. För att besvara detta andra led av frågan, bör man väga mot varandra de nackdelar, som ordensväsendet innebär, och de fördelar det möjligen erbjuder.

I förra avseendet skulle man måhända kunna säga, att ordensväsendet i viss mån giver ett synligt uttryck åt den klasskillnad, som kan förefinnas i samhällena. Man kan vidare vara ense därom, att, där ordensväsendet bidrager att framkalla eller utveckla vissa personliga egenskaper hos bärare av eller strävare efter ordnar, dessa egenskaper närmast torde vara fåfänga och benägenhet för flärd. Däremot skulle det säkerligen vara en stor överdrift att påstå, att ordnar ha någon ovillkorlig verkan till det dåliga på dem, som erhålla sådana. Erfarenheten visar fastmera, att även medborgare, som mottagit ordnar, kunna bevara både demokratiskt sinnelag och verkliga karaktärsegenskaper.

Beträffande ordensväsendets creditsida får man icke underlåta taga hänsyn till vad jag nyss antydde rörande de reella tjänster i form av understöd och bidrag till behjärtansvärda ändamål, vilka understundom finna sin belöning i form av en ordensutmärkelse. Men creditsidans huvudpost är dock alldeles givet att finna i de utrikes ordensförläningarna. De anförda exemplen torde visa, i vilken betydande utsträckning och för vilken mångskiftande mängd av åt vårt land eller dess invånare bevisade tjänster ordnar utdelas till främmande länders medborgare. Man inser lätt, huru svårt det kunde vara för oss att icke hava sådana tecken till erkänsla att utdela. Säkert är, att de av våra landsmän, som vid utförande av offentliga uppdrag eller på studieresor o. s. v. blivit välvilligt bemötta och rönt särskilda tjänster av utlänningar, pläga visa synnerligt intresse för att deras utländska hjälpare skola erhålla en orden. Och jag kan tillägga, att sådant intresse understundom tager sig enträgna uttryck även hos personer, vilka själva icke mottaga ordnar.

Det behöver knappt påpekas, att man naturligtvis icke kan bibehålla ordensväsendet allenast för utlänningar. En sådan anordning skulle uppfattas såsom innebärande en ringaktning för utlandet och högst betydligt sänka ordnarnas värde såsom tack-samhetsbevis för gjorda tjänster.

På den ärade interpellantens spörsmål, huruvida regeringen anser, att ordensinstitutionen bör väsentligen avskaffas får jag efter det anförda svara, att, därest fråga vore om att över hela världen avskaffa ordensväsendet, en sådan åtgärd helt visst kunde vara mycket tilltalande. Men frågar man däremot, huruvida det för ett litet folk som vårt med synnerligen stora, alljämt sig ökande internationella intressen och förbindelser skulle vara lämpligt att avskaffa ordensväsendet, medan det överväldigande flertalet andra länder bibehåller detsamma, är regeringen icke beredd att besvara en sådan fråga jakande.

Vad angår herr Lindhagens andra spörsmål, kan jag fatta

*Svar å interpellation.*  
(Forts.)

Svar å interpellation.  
(Forts.)

mig kortare. Jag skall inskränka mig till att säga, att lika litet nu som 1910 finner jag civila paraduniformer vara av några förnuftiga förhållanden påkallade. Jag anser tvärtom, att det riktigaste vore, om alla civila uniformer avskaffades med undantag av sådana, som äro erfoderliga för vissa tjänstemän — exempelvis järnvägs-, post- och telegraftjänstemän i och för själva tjänsteutövningen.

Mina kolleger dela mitt intresse för en reform, men i vad mån och huru snart detta regeringens intresse kan leda till något resultat, beror på omständigheter och hänsyn, på vilka jag icke nu kan närmare inlåta mig.

#### Härpå yttrade

Herr Lindhagen: Jag skall be att få tacka statsministern för svaret. Det blev ungefär, som jag väntat det, och det var också nog svårt att svara på annat sätt.

Nu vill jag emellertid litet ingå på själva saken, oavsett den hänsyn, som en regering säger sig nödgas taga till dolda makter, och då skall jag be först att få säga några ord med anledning av svaret, i vad det avsåg *ordensväsendet*.

Nu har jag hört någon säga, att dessa frågor voro visserligen ganska intressanta, men att det i alla fall vore en liten sak. Jag har verkligen väckt den på tal därför, att jag ansett den vara en i sitt slag mycket stor sak. Det är nämligen en symbol för någonting, som icke är riktigt, och det verkar genom efterföljandets makt, och det leder till, såsom herr statsministern mycket riktigt erkände, att ingalunda fränja ett demokratiskt sinnelag och verkliga karaktärsegenskaper. Har man således den utgångspunkten, bör man också, tycker jag för min del, draga konsekvensen litet modigare, särskilt en frisinnad regering, än som gjordes av den sista talaren. Det är en stor sak, att även på de högsta posterna det ådagaläggas, att man vill taga bort vad som här är i fråga. Det visar sinnelaget icke blott i denna fråga, utan ett sinnelag, som hos folket i allmänhet väcker förtroende. Vill man verkligen börja att göra något på detta område, där regeringen verkligen har i sin hand att göra något, och på samma gång taga bort någonting, som är en symbol för vrångheten i det nuvarande samhällslivet, då kan man också vänta av ett sådant sinnelag ett fortsatt modigt framåtgående även på andra områden. Det väckte exempelvis stor tillfredsställelse, när i Danmark dess första frisinnade regering började sin regering med att helt enkelt avlägga statsrådsuniformen och säga: »Den där bry vi oss icke om att bära». Därmed var den saken avgjord.

Nu har emellertid herr statsministern till förmån för, att ordensväsendet fortfarande skall äga bestånd, anfört för det för-

sta, att hela världen i det närmaste har ordnar och att man bör väga ordensväsendets fördelar och nackdelar mot varandra. Det kommer således till ett vägande. Jag tycker, att här icke borde, åtminstone ej för en vensterregering, förekomma ett dylikt tvivlande. Jag kan icke finna annat, än att detta väsende är ett utslag av ockret på den allmänna fåfängan och således bidrar att skapa ett svalg mellan högsta regeringsfullkomligheten och folket. Nej, det bör icke få finnas här något vägande å ena eller å andra sidan, utan vi böra säga ifrån, att detta skall bort.

I en serie små skrifter, kallade svenska folkets öresskrifter, utgiven på Folkupplysningsföretagets förlag 1897 och redigerad av en medlem av den nuvarande ministären, nämligen dess krigsminister, bär en publikation titeln: »Bort med ordenshumbugen!» I denna finnas många och kraftiga utsagor, såsom jag tycker det bör låta. Men jag vill icke återgiva några av desamma, fastän det vore nog så intressant, då det skulle föra alltför långt, men jag vill säga, att den skriften såsom en sammanfattning av det hela även slutar med orden: »Bort med ordenshumbugen!»

Nu är det emellertid ganska underligt i alla fall med dessa skiftningar i livet. När man börjar så sunt och sant, varför kan man då icke fullfölja sin en gång intagna ståndpunkt i en för hela folket så lättfattlig sak? Varför skall makten så demoralisera oss? Det gör den i alla fall, det måste väl ändå herrarne medgiva. Kan det dock icke tänkas någon gång, att det måste komma därhän, att utövändet av makt och mottagandet av maktbefogenheter kunna ske med bibehållande av vakt hållningen kring ungdomens ideal? Så länge det icke går, är det icke värt att tala om genombrott. Det blir något perfektum, något förflutet, över dem alla.

När nu herr statsministern här väjde nackdelar och fördelar mot varandra, uppräknade han följande skäl, varför ordensväsendet, såsom jag uppfattade det enligt hans uppfattning, tills vidare borde bibehållas.

För det första, säger han, är det icke alltid sagt, att den, som får ordnar, därigenom förlorar sitt demokratiska sinnelag. Det är ett av skälen. Ja, att rannsaka hjärtan och njurar är icke så lätt att göra, men jag undrar i alla fall, om icke den där granne mannen med ordnarne skulle komma litet närmare det demokratiska idealet, ifall han vid de stora festligheterna eller tilldragelserna finge uppträda i sin enkla svarta frack, utan att man på hans person hänger allt detta lull-lull, så att man ofta icke ser, vart själva människan tar vägen.

Men det är en annan sak, som man härvid måste tänka på, nämligen att det allmänna tänkesättet på höjderna i gemen demoraliseras, och det i ganska hög grad, av detta ordensväsende.

Som bevis kan jag anföra en liten av mig känd episod från ett ämbetsverk. Där utnämndes det en gång en chef, och när han kommit dit och hållit sitt tal och hade varit där ett par tre dagar, var den första kommunikation han fick med kollegiets främste eller vad man skall kalla dem, som sutto där och jämte honom avgjorde ärendena, att en av de allra förnämsta där, en klok och rättrådig, skicklig och hygglig person, vände sig till honom och sade följande: hör du, kära bror, du skulle kunna göra dig ofantligt populär i detta verk, ifall du lagade så, att vi finge vår orden något tidigare än nu. Jag frågar: vittnar icke detta i alla fall om vilket gränslöst förstörelsemedel i själva verket detta ordensväsende är — denna uppfinning av den ärftliga regeringsmakten — vars syfte, såsom Nordisk familjebok säger, varit att skapa en vakthållning omkring konungamakten. Däri har Nordisk familjebok alldeles rätt, ty detta är den egentliga, historiska grunden till detta ordensväsendets uppkomst och avsikten med detsamma.

Vidare fann herr statsministern, det vara så utomordentligt bra att ha dessa ordnar för att därmed kunna belöna utlänningar. Det tycks alltså, som om man icke behöfde ta hänsyn till att vi demoralisera oss själva, bara vi kunna belöna utlänningarna; att de taga skada, gör naturligtvis ingenting i denna protektionistiska tid, då den satsen gäller, att man endast skall taga hänsyn till det egna landets invånare och icke till andra lands. Nu vill jag emellertid säga, att detta kan icke vara annat än en ofantligt obetydlig synpunkt. Det är väl någonting, som får falla till marken inför allt det andra. Och för övrigt vill jag framhålla, att Amerika t. ex. icke har något ordensväsende. Hur bär man sig då åt där? Jo, man reder sig ändå, och jag tror icke, att det skall lyckas att införa något ordensväsende i Amerika bara av hänsyn till utlandet.

Det var kanske på den saken, herr statsministern tänkte, då han kom med det tredje och sista skälet, att det särskilt för ett litet land icke duger att nu avskaffa ordensväsendet. Ja, men varför skall icke ett litet land kunna avskaffa det, när ett stort land icke anser sig behöva det? Varför skola vi mer än andra behöva förstöra oss med en sådan sak? Är det icke tvärtom så, att det just för ett litet land är av vikt att avskaffa ordnarne, då det väl särskilt för det lilla landet är viktigt att samla sina moraliska egenskaper okränkta på bästa sätt. Därför är det för ett litet folk kanske ännu viktigare, åtminstone lika viktigt som för stora, att avskaffa ordensväsendet.

Det är verkligen en ganska trist historia detta. Jag har emellertid ingenting vidare att tillägga, än att jag skulle be att få ytterligare återropa de av mig nyss omnämnda maningsord, som i upplysningssyfte spredos av den tidsålder och de kretsar, där den nuvarande liberala ministärens vagga stod. De manings-



ord man då riktade till folket, lydde som sagt: »bort med ordenshumbugen».

Jag övergår nu till frågan om *paraduniformerna*. Som herrarne kanske erinra sig och vi fingo meddelat nu av herr statsministern, förhåller det sig på det viset, att Riksdagen år 1908 hos Kungl. Maj:t begärde, att paraduniformer, som endast användes vid lyxtillfällen och utom tjänsten, skulle avskaffas. Det var en princip och det stod ock i ett visst slags sammanhang med lönerogleringarne; meningen var, att de unga tjänstemännen icke skulle vara tvungna att skaffa sig uniformer. Dessa ha också i viss mån enahanda nedbrytande betydelse som ordnarne, om än kanske icke lika stor. När denna skrivelse kom till den förra ministären, undrade man ganska mycket, hur den skulle göra. Den fann sig emellertid och utfärdade blott en förordning, som förklarade, att det fanns icke något tvång att bära uniformen. Nu är det emellertid så, att tvånget naturligtvis ligger i bruket, i fäfängan och i kraven hos de äldre, att de yngre icke skola protestera och visa sitt demokratiska sinnelag. Denna förordning var sålunda helt naturligt utan verkan.

För att belysa detta, skall jag be att få taga en bild från mitt eget ämbetsverk. När denna förordning kom ut, ansåg jag mig, då jag varit med om att få fram denna skrivelse, böra föreslå kamraterna, att vi då skulle taga Konungen på orden och låta bli att bära dessa tråkiga och meningslösa uniformer, som vi draga på oss för syns skull den 2 januari varje år, det enda tillfälle, då vi ha dem i tjänsten; därjämte brukar de ju användas endast vid bröllop, kungliga festligheter och dylikt. Men det visade sig då, att denna reform ännu icke mognat i detta verk, det var icke någon, som ville gå med på det. Men jag sade, att jag för min del ville utnyttja statsmakternas besked. Jag hade förut icke velat bråka, men då nu regeringen sagt, att man kunde låta bli uniformen, och Riksdagen önskat det, var det min bestämda föresats att icke uppträda i uniform vidare. Nå, följden blir, att den 2 januari sitter borgmästaren där i civil frack, och alla de andra äro uppsträckta i paraduniform. Nu har det emellertid kommit in en upprorsanda i detta verk. Sista gången var det en av rådmännen, som förklarade: nu bär jag inte uniformshatt längre. Den 2 januari detta år såg det därför ut på följande sätt: vi sutto där i ofantlig prakt med överståthållaren såsom hedersgäst. Den senare har sin hatt i borgmästarens tambur, själv sitter borgmästaren i civil frack, under det att alla de andra äro klädda i uniform och ha sina trekantiga hattar placerade som två långa slaglinjer av F-båtar framför sig på bordet, alla utom en rådmän, som har sin hatt hemma. På det sättet ser man i alla fall, att det går framåt.

Nu vill jag återgå till ämnet och citera slutorden i det andra kammarens protokoll 1913. Nr 47.

förande, vår nuvarande statsminister höll vid remissdebatten 1910, och som utgöra en ytterligare bekräftelse på vad jag tillät mig påpeka vid den uteblivna dechargedebatten i år, nämligen den — — — jag vill inte använda ordet humbug, ty det är inte parlamentariskt, men i alla fall någonting sådant där, som ligger bakom hela denna politiska turnering mellan olika politiska partier. Då gällde det naturligtvis att klämma åt herr Lindman grundligt. Och det tog sig följande uttryck. Efter att ha vidlyftigt refererat saken och framhållit, att Riksdagens mening varit ett verkligt upphävande av rätten till att bära paraduniform, heter det: »Det kan således vara av betydelse för dem, som hava något intresse för politisk psykologi, att konstatera, att civilministerns reformiver stannar långt bakom Första kammarens, åtminstone då det gäller avskaffande av onödigt lyx och flärd».

Jag måste säga mig, att det förefaller påtagligt, att man med detta cirkulär icke vunnit någonting. Ett bevis därpå var, att, trots Lindmanska ministärens förklaring, vid fester föreskrevs, att civil paraduniform skulle användas. Genom påpekande av Dagens Nyheter blev detta sedan ändrat, så att när man nu inbjudes till dylika tillställningar, kan man bära antingen uniform eller civil frack. »Vad som blifvit gjort har, såvitt jag kan förstå, endast blifvit gjort för att man skall synas ha gjort något, men med bibehållande av det gamla», slutar herr Staaff sitt yttrande i ämnet vid remissdebatten.

Ja, det var nu ministären Lindman. Den gjorde då i alla fall någonting; om det också var för att »synas» ha gjort någonting, har den i alla fall verkat, att borgmästaren i Stockholm nu icke bär paraduniform. Men statsminister Staaff uti den liberala ministären, som fällde dessa skarpa ord, han vill inte ens synas ha gjort någonting, han gör ingenting alls.

Jo, det är verkligen sant, ministärer har gjort något, enligt vad som berättats mig, förra året vid en stor bankett, riksdagsbanketten, tror jag det var. Den uppträdde nämligen då i lilla uniformen — det var väl en kompromiss. Nu får jag säga, att jag tycker verkligen, att skall man vid ett sådant tillfälle ha uniform, skall man väl ha full galauniform, men ministären uppträdde i den lilla uniformen. Detta var väl en kompromiss för tillfället. Då kunde man möjligen dragit den slutsatsen, att på detta skulle sedan följa ett fullkomligt avskaffande även av den lilla, så att man kom till ingen uniform alls. Men vad inträffade? Jo, i år har ministären uppträtt i stor uniform. Detta är väl ändå icke i överensstämmelse med statsministerns slutord i 1910 års remissdebatt? Det måste herrarne erkänna, vilket parti ni än tillhöra.

Ja, så komma vi till vad statsministern nu slutade med: »i vad mån regeringen kan göra någonting i denna sak, beror på omständigheter och hänsyn, som man nu icke närmare kan

inlåta sig på». Ja, där ha vi den ärftliga regeringsmakten igen.

Nu är emellertid på det viset, att *ordnarne* äro icke föreskrivna någonstans och *uniformerna* icke heller föreskrivna någonstans. Herr statsministern sade, att det var oriktigt, då jag nämnde i min interpellation, att ordnarne uppkommit vid sidan av grundlagarne. Men man kan väl ändå icke påstå, att det behövs en grundlagsändring för att få dem avskaffade? Tvärtom, det exempel han anförde, visar, hur denna sak uppkommit och fått en ofantlig betydelse vid sidan av grundlagen. Det var nämligen så, att då 1809 års grundlagar helt slarvigt skrevos, råkade pennan att i en paragraf få in de ord, där det talas om, att regenten icke får utdela riddarevärdighet. Men att med ledning därav försöka få fram någon grundlagskaraktär åt ordensväsendet kan väl icke betraktas annat än såsom ett slaveri under de gamla formerna, ty det, som verkligen är ämnat att ha grundlagskaraktär, får väl dock en helt annan form än de ord, som herr statsministern citerade. Med andra ord, detta är någonting, som kan avskaffas när som helst, och som regeringen kan avskaffa när som helst, om den förklarar: »vi vilja icke vara med om det längre». Åtminstone borde regeringsmedlemmarne själva kunna hålla sina händer rena från allt detta. Vad är det nämligen för det första för historia, att regeringen sitter i enskild statsrådsberedning och bestämmer, huru ordnarna skola fördelas? Vad ha herrarne för befogenhet att göra det? Det står inte någonstades i grundlagen. Det är att demoralisera regeringsmakten på det allra högsta. Regeringsmakten skulle icke alls ta befattning med denna sak. Vidare låta regeringsmedlemmarne behänga sig själva med ordnar. Detta borde de icke heller göra, om de vore sina principer trogna, framför allt icke sedan de ju såsom politici kunnat se saken riktigt i sömmarne.

På samma sätt är det vidare med uniformerna. Statsrådet borde göra precis som den danska ministären, förklara: vi vilja icke använda dessa uniformer. Det är väl bra egendomligt, att särskilt inför Andra kammaren, där man gett ett dylikt bragelöfte 1910, sedan komma och återtaga detta sitt löfte, samt att ena året uppträda i lilla uniformen och året därpå i den stora.

Detta allt visar just, hur demoraliserande denna sak är även på de mest förståndiga, förtjänta och rättrådiga män.

### § 5.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 23 och 24, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 117—128, bevillningsutskottets betänkande nr 49, jordbruksutskottets utlåtanden nr 133—142 samt Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13.

## § 6.

Härefter gav herr talmannen ordet till

Her vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren behagade besluta, att å föredragningslistan för morgondagens plenum måtte näst efter jordbruksutskottets utlåtande nr 132, uppföras konstitutionsutskottets utlåtande nr 23 och samma utskotts utlåtande nr 24, samt därefter särskilda utskottets utlåtande nr 1 och sedan övriga ärenden i den ordning, de förekomma å föredragningslistan.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

## § 7.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av medel, som influtit genom försäljning av föråldrade handvapen, m. m.;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av en extra föredragande inom sjöförsvarsdepartementet;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av fonden för krigsfartygs byggande till anskaffande av ångpannor i reserv för torpedbåtar m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en förrådsbyggnad i Boden;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av hyres- och arrendemedlen under femte huvudtiteln till bestridande av kostnader för förvärv av mark för Fårösunds kustposition;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av koldepån å flottans varv i Karlskrona;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg för vissa departementsskrivare hos arméförvaltningen;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt fältläkaren E. I. Boman;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skjutbana för Skaraborgs regemente;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande åt kronan av vissa jordområden för anläggande av en skjutbana för Älvsborgs regemente m. m.;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat förrådsutrymme vid Karlskrona och Vaxholms grenadjärregementen;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande av kostnader för undersökning av tilltänkta förläggningsorter för vissa truppförband;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av särskilt rekryteringsbidrag för fyllande av 1914 års stater;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande i Boden av ett exercishus för artilleripjäser;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av en mariningenjörsstipendiat över stat;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av korvtillverkning vid flottans kokinrättning i Karlskrona;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av allmänna besparingar å riksstatens femte huvudtitel till inköp av en del tomter i Karlskrona för beredande av möjlighet att framdeles utvidga flottans varvs område därstädes m. m.;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlämnande till lantförsvaret av viss del av förra majorsbo-stället Gudhem nr 1—9 jämte Holmäng nr 1 Hulegård i Skaraborgs län i och för användning till remontdepå m. m.; och

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrade pensionsvillkor för viss personal, som i anledning av statens inköp av enskilda järnvägar övergått i statens järnvägars tjänst.

## § 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående ändringar i avlöningsreglementet för statens järnvägar m. m. samt i ämnet väckta motioner;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgande av överstyrelsen för rikets allmänna läroverk till en överstyrelse för skolväsendet i riket jämte i ämnet väckta motioner;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till bestridande av kostnader dels för viss materielanskaffning för marinen, dels för anskaffning av mobiliseringsförråd av stenkol för marinen, dels för penningbidrag åt värnpliktige och dels för fartygsexpeditioner och beredskapsåtgärder vid marinen jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i bestämmelserna om avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter m. m.;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av ett hospital å biskopsbostället Sundby nr 1 jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser angående rätt till pension för extra ordinarie tjänstemän samt verkstads- och förrådsarbetare vid statens järnvägar m. m., jämte en i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beskattning av vissa sockerlösningar m. m. dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stat för veterinärhögskolan m. m. jämte tre i ämnet väckta motioner;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande å ordinarie stat av statens hydrografiska byrå m. m.;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa delar av förra militiebostället Rinkaby nr 17 och 22 i Kristianstads län; och

nr 146, i anledning av väckt motion om anslag till lån åt lappar i Västerbottens och Norrbottens län för inköp av renar; samt

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en central anstalt för pensionsförsäkringsärenden, pensionsstyrelsen; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnaderna för en allmän pensionsförsäkring, samt de med föranledande av nämnda proposition väckta motioner.

§ 9.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöröromålen beviljades:

herr *Andersson* i Härrklättan under 10 dagar fr. o. m. den 22 maj och  
» *Rehn* » 3 » » » 22 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,<sup>25</sup> e. m.

In fidem

*Per Cronvall.*

---